

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در بازار مجلات علمی نامعتبر^۱

مجتبی قاسمی^۲
محمد روشن^۳
مریم محمدی^۴

چکیده

چاپ مقالات علمی-پژوهشی از چنان اهمیتی نزد سیاست‌گذاران آموزش عالی در ایران برخوردار است که در آئین‌نامه ارتقاء اعضای هیئت علمی برای این فعالیت سقف امتیاز در نظر گرفته نشده است. عدم قیمت‌گذاری (امتیاز گذاری) مناسب با مقالات چاپ‌شده در مجلات معتبر بین‌المللی و تأکید ضمنی فراوان بر چاپ مقالات در مجلات بین‌المللی در کنار عدم مکانیسم مناسب معرفی، شناخت و نظارت بر آن‌ها، بازار مجلات بین‌المللی جعلی، کم اعتبار و بدون اعتبار را در محافل دانشگاهی ایران گرم کرده است. در این مقاله با استناد به آرشیو مجلات علمی غیر معتبر و کم اعتبار نشان داده شد که پژوهشگران ایرانی سهم قابل توجهی در این بازار دارند. پیمایش مقالات چاپ‌شده در ۱۰ مجله غیر معتبر طی دهه اخیر حاکی از آن است که پژوهشگران ایرانی به دلیل ساختار انگیزشی ناشی از فرآیند ارتقاء، مشارکتی فعال در این مجلات داشته‌اند و حتی حاضر بوده‌اند برای چاپ مقاله در این مجلات بی‌اعتبار هزینه‌ای نیز پردازند. به‌طور متوسط از هر ۳ مقاله منتشرشده در این مجلات نامعتبر، یکی توسط پژوهشگران ایرانی چاپ‌شده است و طی دهه اخیر تنها همین ۱۰ مجله حدود ۳ میلیون دلار ارز از کشور خارج کرده‌اند. این امر یکی از نتایج ناخواسته فرآیند ارتقاء در ایران است که

^۱ مقاله حاضر برگرفته از پژوهشی آزاد است که در سال ۱۳۹۷ انجام گرفته است.

^۲ استادیار گروه حقوق و اقتصاد، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، مسئول مکاتبه، پست الکترونیک:

Mojtaba_ghasemi@sbu.ac.ir

^۳ دانشیار گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، پست الکترونیک:

Drroshan2002@gmail.com

^۴ کارشناسی ارشد روانشناسی خانواده‌درمانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،

پست الکترونیک: Marryam_mohammady@yahoo.com

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»
به صورت مشارکت فعال پژوهشگران ایرانی در مجلات نامعتبر و خروج ارز از کشور به مثابه ظهور رسیده است.
به نظر می رسد اصلاح فرآیند ارتقاء در دانشگاه های کشور بیش از هر زمان دیگری اجتناب ناپذیر است.

واژگان کلیدی: ارتقاء علمی، مجله نامعتبر، پژوهشگران ایرانی

مقدمه و بیان مسئله

در فرآیند ارتقاء مرتبه علمی اعضای هیئت علمی در دانشگاه های ایران، یکی از فعالیت هایی که بسیار بر آن تأکید شده است چاپ مقالات علمی-پژوهشی در مجلات معتبر داخلی و خارجی است. برای سیاست گذار آموزش عالی در ایران، این فعالیت اعضای هیئت علمی آنچنان از اهمیت برخوردار بوده است که حتی سقف امتیاز برای مقالاتی که آن ها چاپ می کنند در نظر گرفته نشده است تا انگیزه کافی برای تخصیص زمان و انرژی برای این فعالیت فراهم گردد. هرچند در بندهای مختلف ماده ۳ آخرین آئین نامه ارتقاء مصوب سال ۱۳۹۴ شورای عالی انقلاب فرهنگی سعی شده تا چاپ مقالات بین المللی و یا همکاری مشترک با اعضای هیئت علمی خارج از کشور تشویق شود، اما به طور مشخص هیچ بند یا تبصره ای که چاپ مقالات بین المللی معتبر و یا همکاری های مورد اشاره در بالا را الزامی کند وجود ندارد. این رویه در آئین نامه های پیشین نیز تا حد زیادی به همین صورت بوده است. تنها در یکی از بندهای ماده ۳ آئین نامه مصوب سال ۱۳۹۴ توسط وزارت علوم چاپ حداقل یک مقاله در مجلات معتبر بین المللی برای هر دوره ارتقاء الزامی شده بود که بعدها کل این آئین نامه توسط شورای عالی انقلاب فرهنگی بلا اثر و آئین نامه کنونی در این زمینه جایگزین آن شد.

با وجود نبود الزام قانونی در آئین نامه ارتقاء برای چاپ مقاله در نشریه های معتبر بین المللی، رویه ضمنی برای ارتقاء مرتبه علمی منوط به چاپ مقالاتی در این نشریات بوده است. از این رو، اعضای هیئت علمی با شناخت این قواعد ضمنی همواره سعی کرده اند تا بخشی از زمان و انرژی خود را صرف چاپ مقالات در نشریات خارجی کنند. علاوه بر این، دانشگاه هایی نیز وجود دارند (از جمله دانشگاه آزاد اسلامی) که در آئین نامه های داخلی خود دفاع دانشجویان دوره دکتری از رساله خود یا بخشی از نمره اکتسابی در ارزیابی پایان نامه را منوط به اخذ پذیرش و یا چاپ مقالات در مجلات خارجی کرده اند که در محاوره از آن به عنوان مقاله ISI نیز یاد می شود. وجود چنین الزامانی بدون در نظر گرفتن ساختار نظارتی و شناخت و معرفی مجلات معتبر منجر به ایجاد بازار مجلات خارجی جعلی و کم اعتبار در محافل دانشگاهی ایران شده است. به جرئت می توان گفت ایران از معدود کشورهایی است که در آن از طرق مختلف (از جمله ایمیل، بروشور، آنلاین و ...) تبلیغ چاپ

مقالاتی تحت عنوان ISI صورت می‌گیرد.^۵ البته مسئله نظارت و معرفی نشریات سفید و سیاه از سوی مراجع ذیصلاح (وزارت علوم و دانشگاه‌ها) در سال‌های اخیر بهبود چشمگیری یافته است.

کاوش در آئین‌نامه ارتقای اعضای هیئت‌علمی حاکی از آن است که سیاست‌گذار آموزش عالی با توجه به زمان و تخصص لازم برای چاپ مقاله در مجلات معتبر بین‌المللی، در ارزش‌گذاری نسبی چاپ این مقالات عملاً ناکام مانده و ساختار انگیزشی موجود اعضای هیئت‌علمی را به سمت تخصیص منابع خود برای چاپ مقاله در نشریات فارسی‌زبان سوق داده است. معدود مقالات چاپ‌شده در مجلات معتبر بین‌المللی نیز خروجی رویه‌های ضمنی حاکم بر فرآیند ارتقاء بوده است. همان‌طور که در بالا نیز اشاره شد به دلیل عدم شناخت کافی از مجلات بین‌المللی به دلیل کثرت آن‌ها، بیشتر مقالات چاپ‌شده بین‌المللی در رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی نیز در مجلات جعلی، کم اعتبار و یا در بهترین حالت مجلات معتبر با ضریب تأثیر^۶ پایین بوده است. علاوه بر آن، آئین‌نامه‌های مربوط به تنظیم‌گری دوره دکتری که الزاماتی در آن‌ها برای چاپ مقاله در نشریات بین‌المللی پیش‌بینی شده است نیز بر گرم کردن بازار نشریات کم اعتبار و جعلی مؤثر بوده است. به‌ویژه با ورود شاغلین به دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌های کشور که به معنای بالا بودن هزینه فرصت آن‌ها برای پژوهش و نگارش مقاله است و البته با توجه به تمکن مالی آن‌ها، این بازار بیش‌ازپیش رونق گرفته است.

فارغ از ساختار انگیزشی^۷ مؤثر بر ایجاد بازار مجلات کم اعتبار و جعلی در ایران، واکاوی اندازه این بازار و حجم مبادلات صورت گرفته در آن خود موضوعی مهم به نظر می‌رسد که در کانون توجه این مقاله نیز قرار دارد. اهمیت این موضوع آنجایی بیشتر می‌شود که افرادی با اتکا بر همین مقالات چاپ‌شده در نشریات جعلی و کم اعتبار به‌اصطلاح بین‌المللی یا در دوره دکتری فارغ‌التحصیل شده‌اند، یا در دانشگاه به‌عنوان دانشجوی دکتر یا عضو هیئت‌علمی جذب شده‌اند و یا از گردنه ارتقاء علمی به‌سلامت عبور کرده‌اند. هرچند پرداختن به ماهیت

^۵ خدمات ارائه‌شده برای چاپ مقالات به‌اصطلاح ISI در این مؤسسات دامنه‌ای از گزینه‌ها ازجمله چاپ کامل مقاله تا قرار دادن نام افراد در میان نویسندگان یک مقاله در حال چاپ را در برمی‌گیرد. در تماسی که یکی از نگارندگان این مقاله با این مؤسسات داشته است، قرار گرفتن در ردیف سوم نویسندگان یک مقاله دارای ۵ نویسنده در یک مجله میان‌رشته‌ای فنی با ضریب تأثیر ۳۸ (به فرض صحت ادعای موسسه مربوطه) هزینه‌ای بالغ بر ۴.۵ میلیون تومان در بر خواهد داشت. شایان‌ذکر است با توجه به پیچیدگی‌های بیشتر چاپ مقاله در مجلات معتبر بین‌المللی در حوزه علوم انسانی و اجتماعی، اغلب مؤسساتی که با آن‌ها تماس برقرار شد امکان ارائه چنین خدماتی در حوزه علوم انسانی و اجتماعی را نداشتند. نکته - ای که به‌طور ضمنی مؤید آن است که کنار هم قرار دادن رشته‌های علوم انسانی و اجتماعی و سایر رشته‌های دانشگاهی در یک آئین‌نامه ارتقاء خطایی راهبردی است.

۶. Impact factor

۷. Incentive Structure

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

حقوقی چاپ مقالات در این مجلات و عطف به ما سبق بودن و یا نبودن فهرست های سیاه اعلامی توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موضوعی مهم و درخور واکاوی و پژوهش بیشتر است، اما در مقال این پژوهش نمی گنجد. در این مقاله صرفاً به دنبال آن هستیم تا تصویری کلی از سهم پژوهشگران ایرانی در رونق مجلات جعلی و کم اعتبار بین المللی به مخاطبان ارائه دهیم تا برآوردی از اندازه این بازار و گردش مالی آن به دست آید.

روش شناسی پژوهش

همان طور که اشاره شد، در این پژوهش بر آنیم تا سهم پژوهشگران ایرانی را در چرخه حیات^۸ منتخبی از مجلات علمی نامعتبر و جعلی تصویر کنیم. همان طور که در ادامه خواهیم دید، این مجلات دارای چرخه حیاتی هستند که مرگ آنها با رفتن نامشان در لیست سیاه وزارت علوم یا لیست مستقل برخی از دانشگاه ها رقم می خورد. این مجلات معمولاً در ابتدا توسط معدودی از پژوهشگران ایرانی کشف و پس از آن با استقبال سایر پژوهشگران ایرانی دیگر روبرو می شود به طوری که میزان چاپ مقالات در آنها پس از کشف توسط ایرانیان با افزایشی معنادار همراه می شود. سرعت انتشار اطلاعات در مورد وجود این مجلات و نحوه چاپ مقاله در آنها نیز در نوع خود جالب است. بخشی از این سرعت بالای شهرت مرهون مؤسساتی است که در ایران آشکارا به تبلیغ چاپ مقاله به زبان انگلیسی و یا به اصطلاح ISI اقدام می کنند.

روش به کار گرفته در این پژوهش بررسی چرخه حیات این مجلات با استناد به آرشیو مقالات چاپ شده در آنها است. خوشبختانه با در دسترس بودن مشخصات نویسندگان و دانشگاه آنها، احراز ملیت آنها چندان دشوار نیست. البته علیرغم در دسترس بودن ریز اطلاعات مربوط به دانشگاه های ایرانی، نام آنها در این پژوهش انعکاس نیافته و صرفاً به ارائه یک تصویر کلی از پژوهشگران در دانشگاه های ایرانی بسنده شده است. کاوشی در آرشیو مقالات چاپ شده در مجلات بدون اعتبار حاکی از وجود ویژگی هایی مشابه در تمام آنهاست که در ادامه به برخی از مهم ترین آنها اشاره می شود:

۱. **نزدیکی عنوان مجله به عناوین مجلات معتبر:** در موارد بسیاری مجلات جعلی و کم اعتبار برای گمراه کردن ذهن مخاطبین خود، عنوان مجله را به گونه ای انتخاب می کنند که به عناوین مجلات معتبر و قدیمی در آن حوزه بسیار نزدیک بوده و ممکن است حتی مخاطبین را در تشخیص مجله به اشتباه بیندازد. این استراتژی نام گذاری در ترکیب با دانش کم در تشخیص مجلات معتبر در محافل علمی ایران منجر به گمراهی و اغفال پژوهشگران ایرانی شده است.

۸. Life cycle

۲. نبود نسخه چاپی و بسنده کردن به چاپ آنلاین مقالات: عمده این مجلات فاقد نسخه چاپی^۹ هستند و فقط به صورت آنلاین چاپ می شوند. البته مجلات معتبری نیز وجود دارند که فقط به صورت آنلاین چاپ می شوند و این امر به منزله نامعتبر بودن این ژورنالها نیست؛ اما نکته جالب آن است که با توجه به این که می توان مجلات بی اعتبار را نوعی بنگاه انتفاعی در نظر گرفت که هدف اصلی آنها بیشینه سازی سود است، هزینه های چاپ نسخ فیزیکی در راستای حداکثر کردن سود حذف شده است نه انگیزه های دیگری همچون دوستداری محیط زیست. ضمن آنکه در بسیاری از موارد ارسال نسخ فیزیکی برای نویسندگان با دریافت وجه امکان پذیر است.

۳. چاپ تعداد زیادی مقاله با تواتر بالا (عمدتاً ماهانه): در برخی از این مجلات ماهانه تا ۱۲۰ مقاله به چاپ می رسد که به معنای چاپ سالانه حدود ۱۴۰۰ مقاله در این مجلات است. شایان ذکر است مجلات معتبر علمی که عمده تاً به صورت فصلی^{۱۰} چاپ می شوند در طول یک سال حداکثر ۳۰ مقاله چاپ می کنند.

۴. سرعت بسیار بالای داوری و چاپ مقالات: در برخی موارد که تاریخ های دریافت و پذیرش موجود است، بازه زمانی دریافت تا پذیرش و چاپ مقاله حتی کمتر از یک هفته نیز بوده است. در مجلات علمی معتبر، این بازه زمانی به طور متوسط حداقل بیش از ۶ ماه است.

۵. چاپ مقالات در زمینه های مختلف: نگاهی به عناوین مقالات چاپ شده در مجلات جعلی و کم اعتبار مؤید آن است که آنها از نظر موضوعی طیف وسیعی از موضوعات در رشته های مختلف را در برمی گیرند که از نظر ماهوی بسیار با یکدیگر متفاوت هستند. البته این مقالات حول یک ویژگی مشترک در این مجلات گرد هم می آیند که همان کسب سود توسط ناشرین این مجلات است. همین ویژگی کافی است تا دامنه موضوعی مجله تا حد ممکن گسترش یابد. پدیده ای که در این نشریات امری معمول است. دقت در عنوان این مقالات نیز گواه آن است که آوردن کلماتی نظیر علوم کاربردی، پایه ای و موارد مشابه باهدف توجیه گستردگی دامنه موضوعات این مقاله به صورت هدفمند و هوشمندانه توسط ناشرین آنها صورت گرفته است.

۶. چاپ بیش از یک مقاله توسط یک نویسنده در یک شماره: واکاوی شماره های مجلات معتبر بین المللی حاکی از آن است که بسیار بعید است که در یک شماره از نویسندگانی بیش از یک مقاله به چاپ برسد؛ اما کاوش صورت گرفته در نشریات کم اعتبار و نامعتبر حاکی از آن است گاهی در شماره ای از این نشریات از یک نویسنده حتی تا ۸ مقاله نیز به چاپ رسیده است. در بخش بعدی هنگام بررسی چرخه حیات مجلات نامعتبر به مواردی این چنینی نیز اشاره خواهد شد.

۹. Hardcopy

۱۰. Quarterly

۷. ارسال رایگان مقالات برای داوری به همراه پرداخت اجباری هزینه چاپ: در مجلات علمی معتبر گاهی معمول است که برای بررسی مقاله از نویسندگان هزینه‌ای تحت عنوان "هزینه ارسال"^{۱۱} دریافت می‌شود. در مورد "هزینه چاپ"^{۱۲} تنها در صورت انتخاب گزینه "دسترسی آزاد"^{۱۳} توسط خود نویسنده مقاله است که هزینه‌ای قابل توجه باید به مجله مورد نظر پرداخت شود^{۱۴}. انتخاب این گزینه نیز کاملاً اختیاری است. انگیزه نویسنده برای انتخاب این گزینه دادن دسترسی دانلود رایگان به تمام مخاطبین مجله (اعم از کسانی که عضویت دارند و یا عضویت ندارند) است تا احتمالاً با مطالعه بیشتر مقاله، ارجاعات علمی به وی افزایش یابد. در مورد مجلات نامعتبر روال کاملاً معکوس است. به این ترتیب که ارسال مقاله رایگان است اما چاپ آن مستلزم پرداخت اجباری هزینه‌ای تحت عنوان "هزینه چاپ" برای تمام کسانی است که مقالات آن‌ها برای چاپ پذیرفته شده است. این هزینه نسبت به آنچه مجلات معتبر برای دسترسی آزاد از نویسندگان داوطلب دریافت می‌کنند معمولاً به‌طور معناداری کمتر است اما برای تمام نویسندگان پرداخت آن اجباری است. در واقع انگیزه اصلی گردانندگان مجلات نامعتبر کسب همین درآمد حاصل از گرفتن هزینه چاپ از تمام نویسندگان است. در بخش بعدی برآوردهایی نیز از گردش مالی این مجلات ارائه خواهد شد.

۸. امحاء آرشیو مقالات و سایت مجله: مجلات معتبر بین‌المللی دارای آرشیوی طبقه‌بندی شده با قابلیت جستجوی ساده و پیشرفته هستند. آرشیوی که به آن می‌بالند و بخشی از هویت جدایی‌ناپذیر این مجلات است. حال آنکه معمولاً مجلات نامعتبر بلافاصله با رسیدن به نقطه مرگ قطعی خود آرشیو مقالات و سایت مجله خود را امحاء می‌کنند. این امر باعث می‌شود تا نتوان روند تاریخی چاپ مقالات و برآورد گردش مالی آن‌ها را انجام داد.

چرخه حیات مجلات نامعتبر: تولد، بلوغ و مرگ

در این بخش با مستندسازی چرخه حیات منتخبی از نشریات بدون اعتبار و کم اعتبار، به بررسی نقش پژوهشگران ایرانی در این چرخه و برآوردی از گردش مالی آن‌ها خواهیم پرداخت. انتخاب مجلات نیز با توجه به دسترسی به آرشیو آن‌ها و امکان بررسی آن صورت گرفته است. مجلات انتخاب شده تمام ویژگی‌های مورد اشاره در بخش قبلی را دارا بوده و در مقاطع زمانی مختلف در لیست سیاه وزارت علوم یا دانشگاه آزاد قرار گرفته‌اند. با توجه به مشارکت گسترده پژوهشگران ایرانی در چاپ مقالات در این مجلات (که در ادامه

۱۱. Submission Fee

۱۲. Publication Fee

۱۳. Open Access

^{۱۴}. این هزینه در برخی موارد تا ۳۰۰۰ دلار نیز می‌رسد.

شرح آماری آن خواهد آمد)، این مقاطع زمانی از این نظر حائز اهمیت هستند که به منزله تیر خلاصی بر پیکر این مجلات تلقی می‌شوند. نکته‌ای که در سطور پیش رو و با استفاده از آرشیو همین مجلات مستند خواهد شد.

مجله استرالیایی علوم پایه و کاربردی^{۱۵}

این مجله در سال ۲۰۰۷ راه‌اندازی شده است که خود را مجله‌ای چند رشته‌ای^{۱۶} تعریف کرده و طیف وسیع و قابل توجهی از رشته‌های دانشگاهی را در برمی‌گیرد. شکل‌های مختلفی از پژوهش‌ها از جمله مقالات پژوهشی، مروری، مرور کتاب، مطالعه موردی و ... قابل‌پذیرش و چاپ در این مجله هستند که به صورت ماهانه چاپ می‌شوند. مجله در هیچ‌یک از نمایه‌های بین‌المللی معتبر از جمله تامسون رویترز و اسکوپوس نمایه نشده است و در سایت خود نیز صرفاً با ارجاعات صورت گرفته و ضریب برآوردی از گوگل پژوهشگر^{۱۷} تبلیغ زیادی کرده است. طبق مطالب مندرج در سایت این مجله، هزینه ارسال، چاپ و ویراستاری زبان انگلیسی که ظاهراً اجباری است در مجموع برای دانشجویان ایرانی بین ۲۸۵-۳۱۵ و برای غیر دانشجویان ۳۰۰-۳۳۰ دلار آمریکا است. درخواست نسخه فیزیکی مقاله نیز ۱۰۰ دلار به این مبلغ اضافه خواهد کرد^{۱۸}. برآوردهای مالی صورت گرفته که در ادامه خواهند آمد با فرض عدم درخواست نسخه فیزیکی و با متوسط هزینه ۳۰۰ دلار برآورد خواهد شد.

در ابتدا تعداد مقالات چاپ‌شده در این مجله در سال‌های مختلف نشان داده خواهد شد. شکل ۱ روند تعداد مقالات چاپ‌شده در این مجله را از سال ۲۰۰۸ تا سال ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. اولین نکته جالب نوسانات موجود در تعداد مقالات چاپ‌شده در این مجله است که خود حاکی از رویکرد سودمحوری در سیاست چاپ مقاله در این مجله دارد. در واقع به نظر می‌رسد آنچه تعداد مقالات چاپ‌شده در این مجله را رقم می‌زند حداکثر کردن سود باشد نه ویژگی منحصر به فرد یک پژوهش و صلاحیت چاپ آن در مجله. در واقع این تعداد مقالات ارسالی به مجله است که میزان چاپ را تعیین می‌کند نه یک سیاست داوری مشخص برای مقالات ارسالی. از این رو در سال ۲۰۱۱ حدود ۲۰۰۰ مقاله در این مجله چاپ‌شده است، حال آنکه در سال بعدی این میزان به یک‌سوم کاهش یافته است. نکته جالب دیگر سهم پژوهشگران ایرانی در تعداد مقالات چاپ‌شده در این مجله است که به‌طور مشخص در شکل ۲ نشان داده شده است.

۱۵. Australian Journal of Basic and Applied Sciences (AJBAS)

۱۶. Multidisciplinary

۱۷. Google Scholar

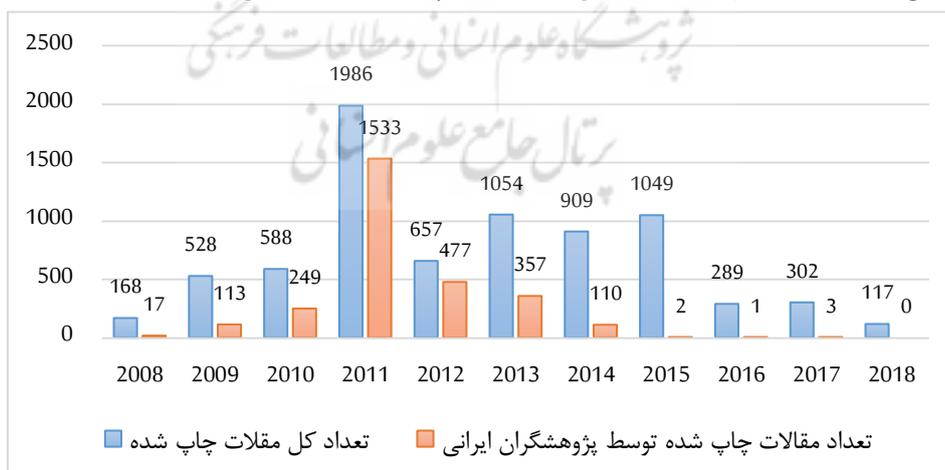
۱۸. <http://www.ajbasweb.com/Author-guidelines.html>

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

همانطور که در شکل ۲ پیداست از سال ۲۰۰۹ تا سال ۲۰۱۴ پژوهشگران ایرانی سهم بسزایی در مقالات چاپ شده در این مجله داشته‌اند. به ویژه در سال‌های ۲۰۱۱ و ۲۰۱۲ بیش از ۷۰ درصد مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی چاپ شده است که بالغ بر ۲۰۰۰ مقاله است. در مجموع پژوهشگران ایرانی حدود ۳۰۰۰ مقاله در این مجله چاپ کرده‌اند. در برخی از شماره‌های این مجله گاهی از یک نویسنده ایرانی ۸ مقاله به چاپ رسیده است که امری بسیار غیرمعمول است. جالب آنکه پس از قرار گرفتن نام این مجله در لیست سیاه وزارت علوم، این سهم تقریباً به صفر می‌رسد. پس از آن نیز تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله با کاهش معنادار به حدود کمتر از ۳۰۰ مقاله در سال می‌رسد که با سال‌های اوج آن که حدود ۲۰۰۰ مقاله چاپ می‌کرد فاصله‌ای معنادار دارد.

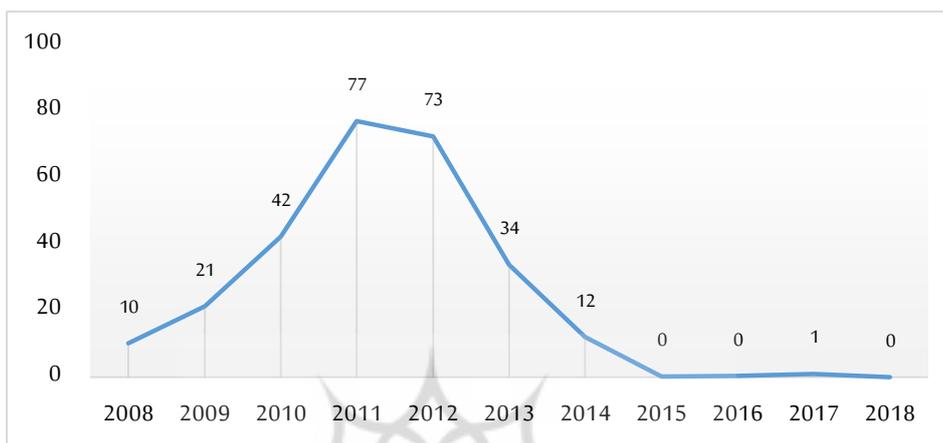
در نهایت شکل ۳ ارزش خارج شده از کشور را در نتیجه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی را طی سال‌های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ نشان می‌دهد. همان‌طور که اشاره شد به‌طور متوسط چاپ هر مقاله طبق مستندات موجود در سایت مجله با فرض عدم درخواست نسخه فیزیکی به‌طور متوسط ۳۰۰ دلار برای نویسندگان هزینه داشته است. با توجه به نوسانات قابل توجه نرخ ارز طی دوره مذکور، جهت سادگی این ارقام صرفاً به دلار گزارش شده‌اند. همان‌طور که از شکل پیداست طی دوره مذکور نزدیک به ۸۵۰ هزار دلار ارزش به واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی از کشور خارج شده است که رقمی قابل توجه است. نکته مهم آن است که این هزینه هیچ منفعت و بازگشتی برای جامعه علمی کشور نداشته است و می‌توان آن را صرفاً اتلاف منابع دانست.

شکل ۱: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در AJBAS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۳۳

شکل ۲: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در **AJBAS** طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد) این مجله در اواسط سال ۲۰۱۴ وارد لیست سیاه وزارت (عتف) شده است.

شکل ۳: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله **AJBAS** طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله سیاست و حقوق^{۱۹}

این مجله از سال ۲۰۰۸ آغاز به کار کرده و توسط مرکز کانادایی علوم و آموزش^{۲۰} منتشر می شود. در زمینه حقوق و سیاست فصلنامه معتبری وجود دارد تحت عنوان "مجله حقوق و سیاست"^{۲۱} که از سال ۱۹۸۳ در دانشکده حقوق دانشگاه ویرجینیا در آمریکا منتشر می شود.^{۲۲} همان طور که در بخش های پیشین نیز اشاره شد یکی از ترندهای مجلات کم اعتبار استفاده از عناوینی است که ممکن است ذهن مخاطبین را گمراه کند. به نظر می رسد در مورد این مجله نیز این امر مصداق دارد. ویژگی دیگر این مجله آن است که اگرچه هزینه های برای ارسال مقاله وجود ندارد اما هزینه چاپ که به صورت اجباری از تمام نویسندگان دریافت می شود ۴۰۰ دلار است. درخواست نسخه فیزیکی نیز خود مستلزم صرف هزینه است. نکته جالب تر آنکه اگرچه در توضیحات این مجله آمده است که تواتر چاپ به صورت فصلی است اما با توجه به دغدغه کسب سود و جهت جلوگیری از افزایش تعداد مقالات در یک شماره در سال ۲۰۱۶ به جای چهار شماره (فصلنامه) این مجله ۱۰ شماره منتشر کرده است. در این بخش با فرض آنکه هیچ یک از نویسندگان ایرانی مقالات پذیرفته شده درخواست نسخه فیزیکی نداشته اند و تنها با لحاظ هزینه چاپ ۴۰۰ دلاری به برآورد ارز خارج شده توسط این مجله از کشور می پردازیم.

شکل های ۴ و ۵ به ترتیب تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله و سهم پژوهشگران ایرانی از این مقالات چاپ شده را طی سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ نشان می دهند. شکل ۶ نیز هزینه ارزی پژوهشگران ایرانی برای چاپ مقاله در این مجله را نشان می دهد. همان طور که مشاهده می شود در سال ۲۰۱۶ بیش از ۸۰ درصد مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. این میزان در سال ۲۰۱۷ نیز بسیار قابل توجه است. تمام مقالات چاپ شده در شماره ۵ این مجله در سال ۲۰۱۶ و شماره ۱ آن در سال ۲۰۱۷ توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقاله در این مجله حدود ۱۲۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است که عمده آن تنها در دو سال ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ صورت گرفته است.

۱۹. Journal of Politics and Law

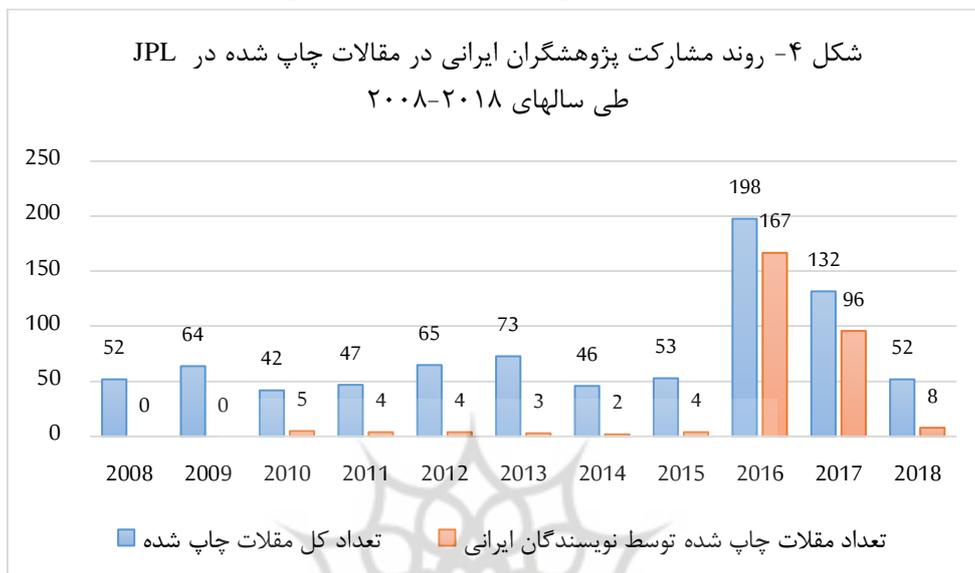
۲۰. Canadian Center of Science and Education

۲۱. Journal of Law and Politics

۲۲. <http://www.lawandpolitics.org/>

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۳۵

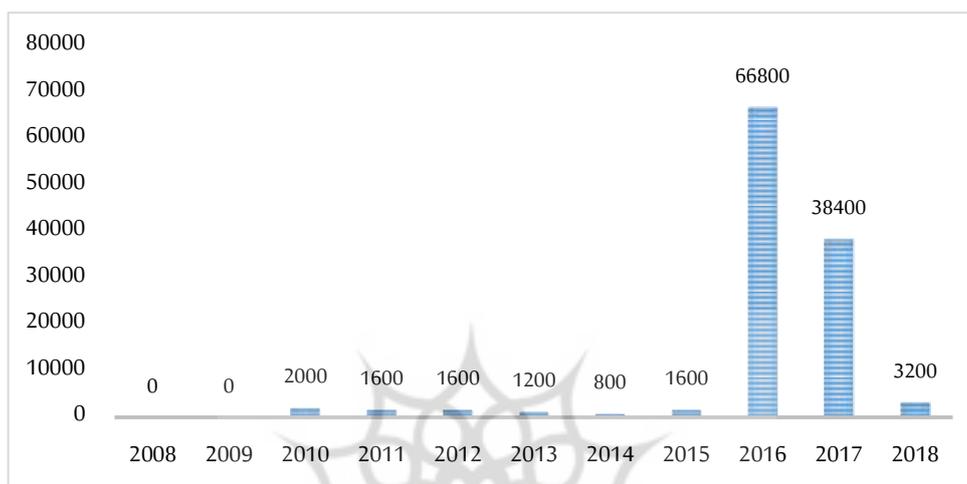
شکل ۴: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JPL طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸

شکل ۵: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JPL طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد)

آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله جهانی علوم سلامت^{۲۳}

این مجله نیز توسط مرکز کانادایی علم و آموزش از سال ۲۰۰۸ منتشر شده است. این مجله نیز بسیاری از ویژگی های ذکر شده برای مجلات کم اعتبار را داراست. از جمله در شماره ۱۱ از این مجله در سال ۲۰۱۷ از یک نویسنده عراقی ۱۶ مقاله به چاپ رسیده است^{۲۴}. پژوهشگران ایرانی نیز در سال های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ مشارکت فعالی در این مجله داشته اند به طوری که تمام نویسندگان شماره ۷ این مجله در سال های مذکور ایرانی بوده اند. شکل های ۷ و ۸ به ترتیب مشارکت پژوهشگران ایرانی را در این مجله طی سال های ۲۰۰۸ تا ۲۰۱۸ نشان می دهد. همان طور که از این شکل ها پیداست، پژوهشگران ایرانی طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ مشارکت قابل توجهی در این مجله کم اعتبار داشته اند.

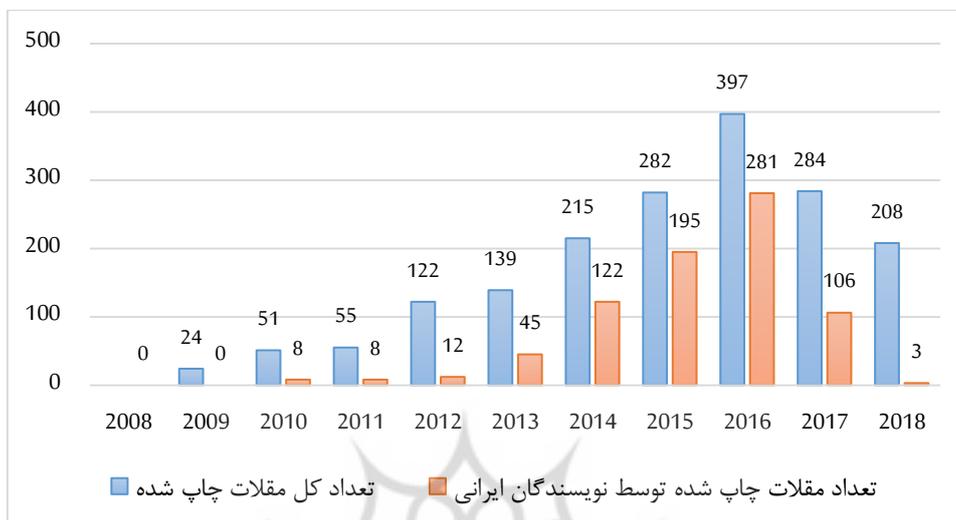
هزینه چاپ مقاله برای نویسندگانی که مقالات آن ها پذیرفته شده است نیز با توجه به وضعیت اقتصادی آن ها تعیین می شود که با مراجعه به سایت مجله، این میزان برای نویسندگان ایرانی ۶۰۰ دلار در نظر گرفته شده است. به این ترتیب، طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقالات در این مجله بدون اعتبار حدود ۴۷۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

^{۲۳}. Global Journal of Health Science

^{۲۴}. نگاه کنید به: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/gjhs/issue/view/1917>

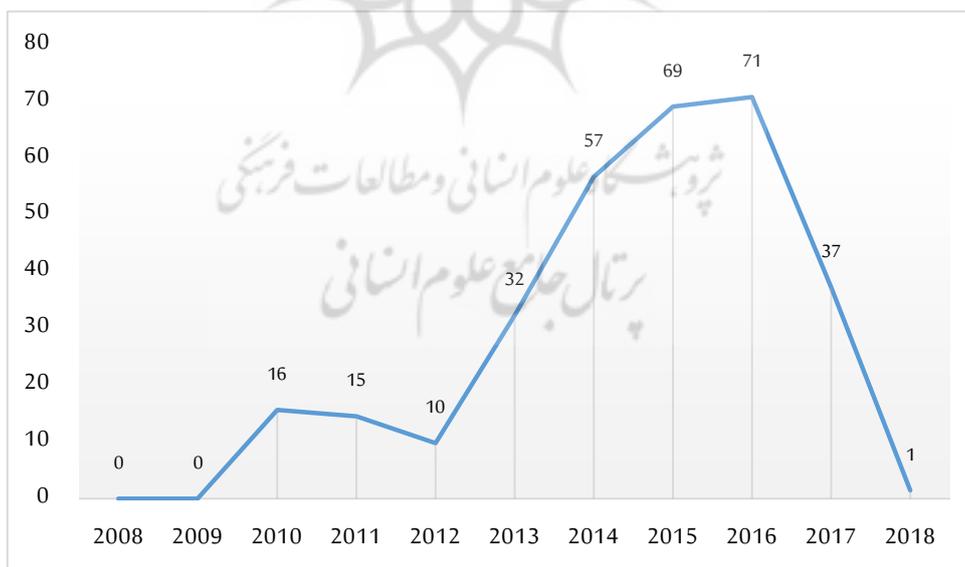
از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۳۷

شکل ۷: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در GJHS طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸

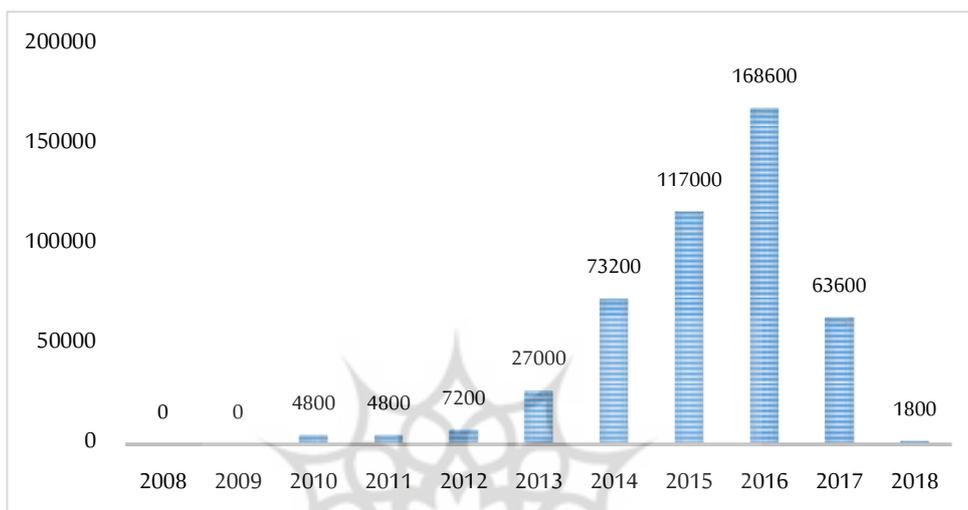

شکل ۸: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در GJHS طی سالهای ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد)

این مجله در لیست نشریات کم اعتبار دانشگاه شهید بهشتی قرار دارد.

شکل ۹: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله GJHS طی سال های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله تحقیقات علمی پایه و کاربردی^{۲۵}

این مجله از اواخر سال ۲۰۱۰ توسط انتشارات تکسترواد^{۲۶} روانه بازار مجلات نامعتبر شده است. آن چنان که در وبگاه این مجله آمده است، پژوهشگران در بیش از ۶۰ رشته علمی می توانند نتایج حاصل از پژوهش های خود را در قالب مقاله در این مجله منتشر کنند^{۲۷}. گستردگی و تنوع دامنه رشته های علمی یکی از ویژگی های مجلات بدون اعتبار است که به وضوح در مورد این مجله مصداق دارد. این مجله توسط انتشارات تکست رود منتشر می شود که از نظر علمی بسیار بدون اعتبار است. چاپ مقاله در این مجله نسبتاً ارزان بوده و بدون ارائه نسخه فیزیکی با پرداخت ۱۰۰ دلار می توان در این مجله مقاله چاپ کرد.

شکل های ۱۰ تا ۱۲ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله و ارز خارج شده از کشور به واسطه چاپ مقاله در آن را نشان می دهند. همان طور که از شکل ۱۱ پیداست پژوهشگران ایرانی طی سال های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۳ مشارکتی بسیار فعال در چاپ مقاله در این مجله داشته اند؛ اما پس از قرار گرفتن نام این مجله در لیست سیاه

^{۲۵}. Journal of Basic and Applied Scientific Research

^{۲۶}. Textroad Publication

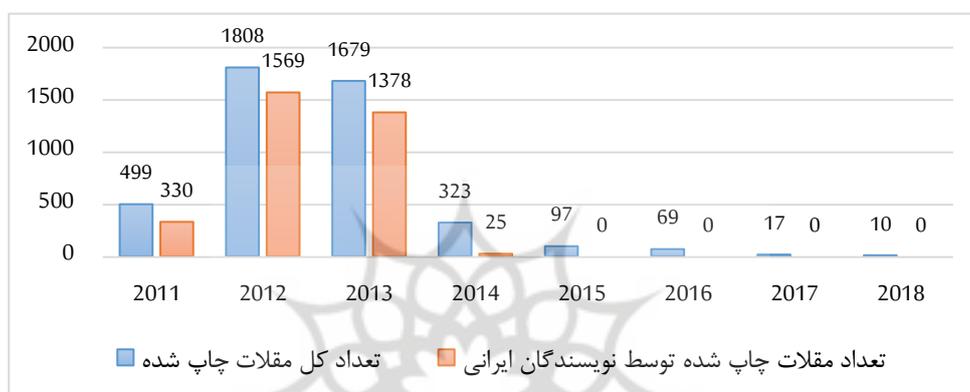
^{۲۷} برای اطلاعات بیشتر ن. ک به:

<https://www.textroad.com/Basic/20and/20Applied/20Scientific/20Research-Scope.html>

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۳۹

وزارت علوم در سال ۲۰۱۳ عملاً این مجله وارد فاز مرگ خود شده و در سال ۲۰۱۸ تنها ۱۰ مقاله در آن چاپ شده است. این میزان در سال ۲۰۱۲ حدود ۱۸۰۰ بوده است. در مجموع طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقاله توسط پژوهشگران ایرانی حدود ۳۳۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

شکل ۱۰: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JBASR طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸

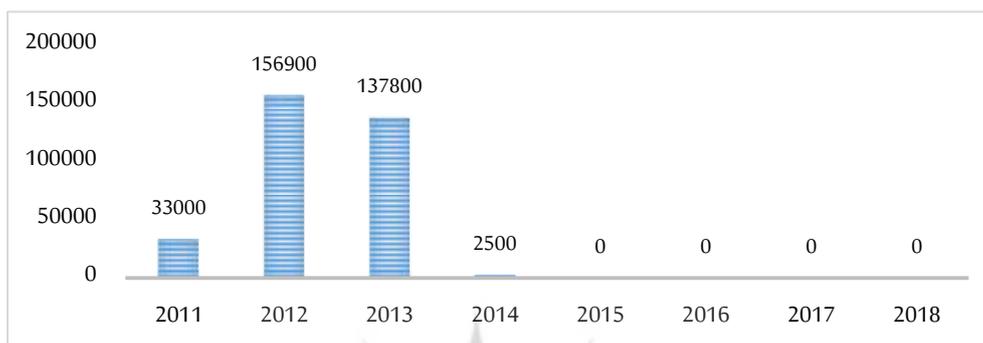

شکل ۱۱: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JBASR طی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد درصد)

این مجله از اواسط سال ۲۰۱۳ در لیست سیاه وزارت (عتف) قرار دارد.

شکل ۱۲: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله JBASR طی سال های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله جهانی علوم کاربردی^{۲۸}

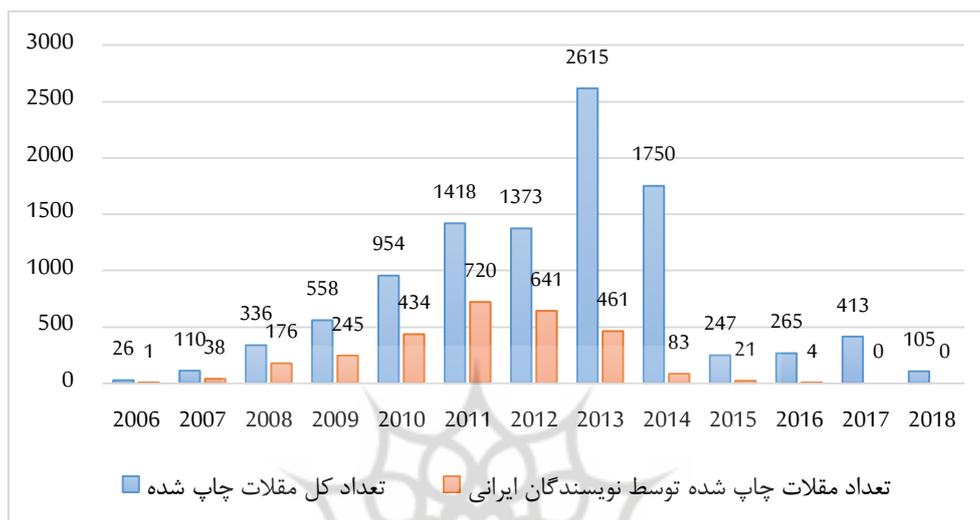
این مجله توسط سازمان دیجیتال بین المللی برای اطلاعات علمی^{۲۹} که مقر آن در دوبی است چاپ می شود. مجله مزبور بسیاری از ویژگی های برشمرده برای مجلات علمی کم اعتبار که در بخش های قبلی به آن اشاره شده را داراست. تواتر چاپ نیز به صورت ماهانه بوده و در برخی از سال ها نیز علاوه بر شماره های عادی ویژه نامه هایی نیز به چاپ رسیده است. هزینه چاپ مقاله در این مجله ۱۵۰ دلار است. شکل های ۱۳ تا ۱۶ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله و ارز خارج شده از کشور به واسطه چاپ مقاله در این مجله را نشان می دهند. این مجله اوایل ۹۲ به لیست سیاه وزارت علوم اضافه شده است.

همان طور که از شکل های ۱۳ و ۱۴ پیداست، مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله بی اعتبار طی سال های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ بسیار قابل توجه بوده است و حدود نیمی از مقالات چاپ شده در این مجله توسط آن ها صورت گرفته است؛ اما پس از ورود این مجله به لیست سیاه وزارت علوم، مقالات منتشره توسط ایرانیان و در نتیجه کل مقالات چاپ شده در آن به طور معناداری کاهش یافته است. به طور مثال تعداد مقالات منتشره در این مجله از حدود ۲۳۰۰ مقاله در سال ۲۰۱۳ به حدود ۱۰۰ مقاله در سال ۲۰۱۸ کاهش یافته است. در مجموع طی سال هایی که ایرانیان در این مجله مقاله منتشر کرده اند، حدود ۴۲۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

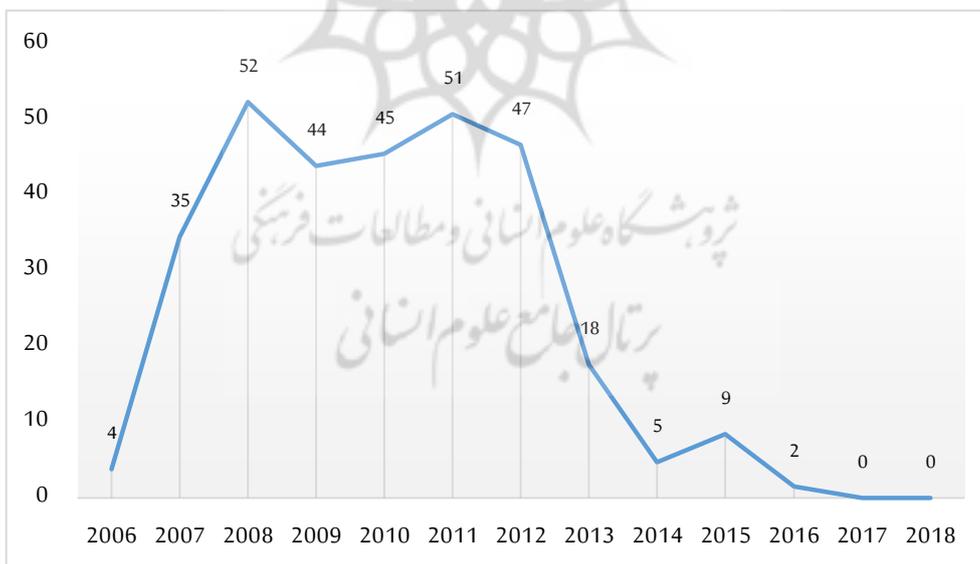
^{۲۸}. World Applied Sciences Journal

^{۲۹}. International Digital Organization for scientific Information (IDOSI)

شکل ۱۳: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در WASJ طی سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۱۸

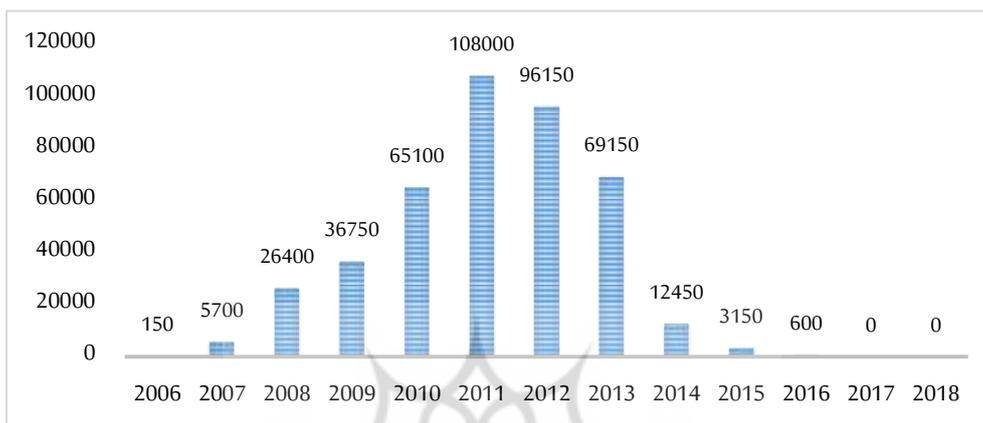

شکل ۱۴: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در WASJ طی سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۱۸ (واحد درصد)

این مجله در اواسط سال ۲۰۱۳ در لیست سیاه وزارت (عتف) قرار دارد.

دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله علوم زیستی و محیطی کاربردی^{۳۰}

این مجله نیز توسط انتشارات نامعتبر تکستروود از سال ۲۰۱۱ منتشر شده است و بسیاری از ویژگی های مجلات کم اعتبار را داراست. مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله نیز قابل توجه بوده است. هزینه چاپ در این مجله ۱۰۰ دلار است. شکل های ۱۶ تا ۱۸ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی و ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در این مجله را طی سال های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۸ نشان می دهد.

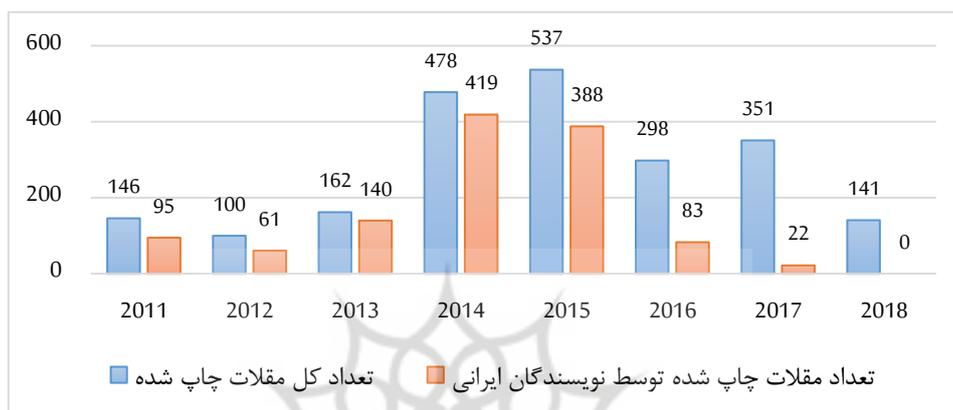
همان طور که از شکل ۱۴ پیداست طی ۵ سال اول ظهور این مجله بیشتر مقالات منتشره در آن توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است و حیات این مجله به شدت به مشارکت آن ها وابسته بوده است. روندی که از سال ۲۰۱۶ روندی نزولی به خود گرفته است و در سال ۲۰۱۸ تعداد کل مقالات چاپ شده در این مجله به دلیل عدم مشارکت پژوهشگران ایرانی به یک چهارم این میزان در سال ۲۰۱۵ رسیده است. از نظر مالی نیز طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی حدود ۱۲۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است. انتشارات مذکور علاوه بر این مجله از طریق مجله تحقیقات علمی و کاربردی پایه حدود ۳۳۰ هزار دلار دیگر از کشور خارج کرده بود. شایان ذکر است که این انتشارات مجلات نامعتبر دیگری نیز دارد که در این پژوهش به آن ها نپرداخته ایم. نکته نگران کننده آن است که انتشاراتی از این دست کشور ایران را یکی از

^{۳۰}. Journal of Applied Environmental and Biological Sciences

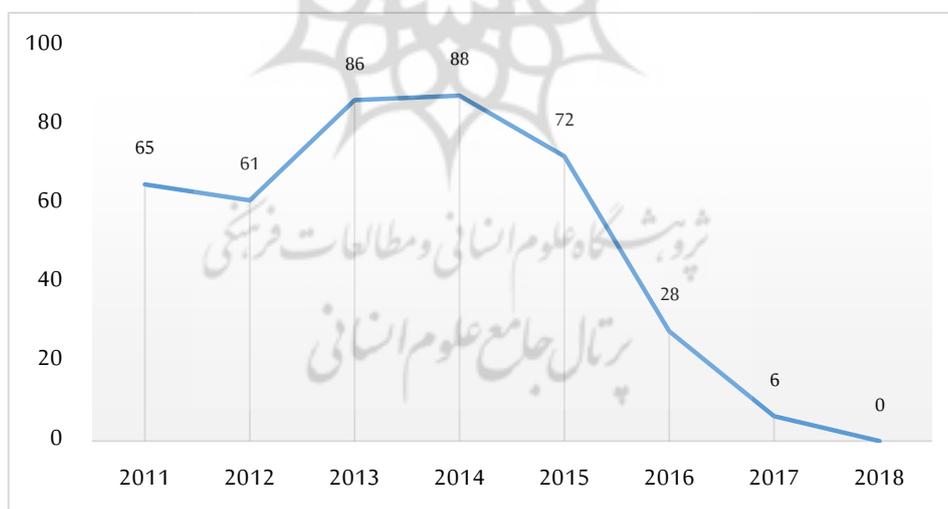
از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۴۳

بازارهای هدف در نظر گرفته و در مجموع درآمد قابل توجهی از محل چاپ مقاله توسط پژوهشگران ایرانی در سالهای اخیر به دست آورده‌اند.

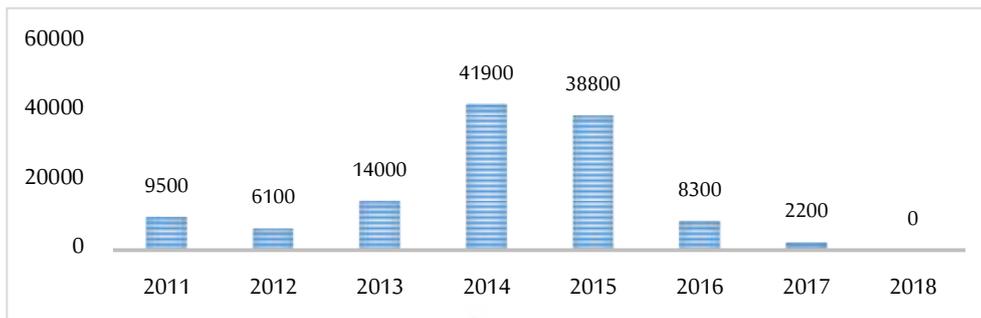
شکل ۱۶: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در JAEBS طی سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۸

شکل ۱۷: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در JAEBS طی سالهای ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۱۸: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله JAEBS طی سال های ۲۰۱۱-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

علوم اجتماعی آسیایی^{۳۱}

این مجله به صورت ماهانه چاپ می شود و بسیاری از ویژگی های برشمرده در قسمت های قبلی در مورد مجلات کم اعتبار و بدون اعتبار را داراست. بر اساس آنچه در سایت این مجله آمده است، هزینه چاپ مقاله نیز در این مجله ۶۰۰ دلار است. شکل های ۱۹ تا ۲۱ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله و ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در این مجله را نشان می دهند.

همان طور که از شکل ۲۰ پیداست، نسبت به مجلاتی که پیش از این بررسی شد مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله به طور نسبی پایین تر است که این امر می تواند تا حدودی ناشی از بالا بودن نسبی هزینه چاپ مقاله در این مجله باشد. تنها در سال ۲۰۱۶ است که حدود یک سوم مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی بوده است. در باقی سال ها این نسبت چندان قابل توجه نیست. باین وجود، به دلیل بالا بودن هزینه چاپ مقاله در این مجله، به واسطه مشارکت پژوهشگران ایرانی در این مجله طی دوره مذکور حدود ۱۲۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

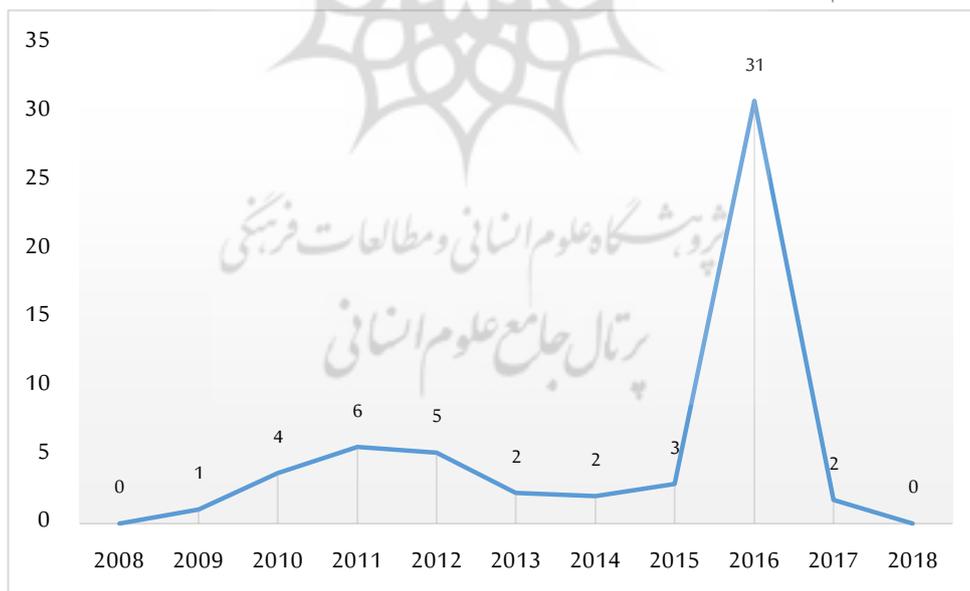
^{۳۱}. Asian Social Sciences

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۴۵

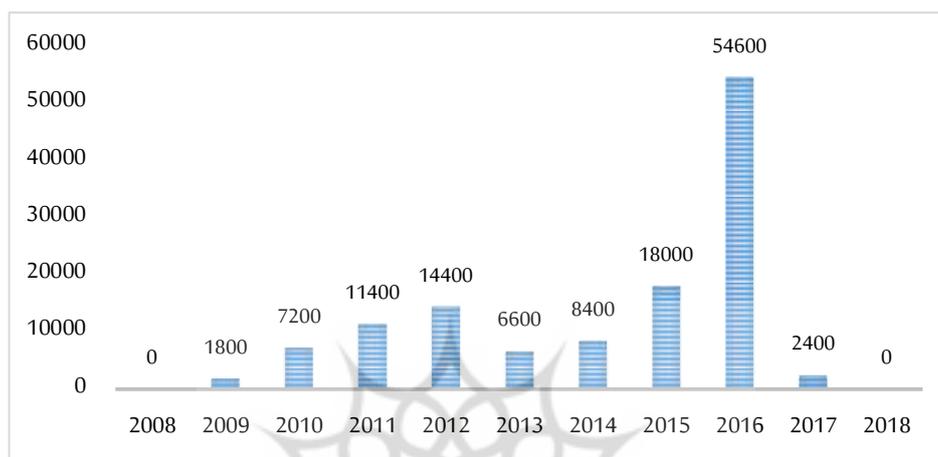
شکل ۱۹: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در ASS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸

شکل ۲۰: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در ASS طی سال‌های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد درصد)

شکل ۲۱: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله ASS طی سال های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله پژوهشی بین المللی علوم پایه و کاربردی^{۳۲}

این مجله که سردبیر اصلی آن فردی در اسپانیا معرفی شده است و در هیئت تحریریه خود ترکیبی از اعضای هیئت علمی در کشورهایی مانند فرانسه، رومانی، مصر و ایران را دارد، از وبگاهی استفاده می کند که توسط یک شرکت نرم افزار ایرانی به نام فرازنت برای ساماندهی مجله و مقالات طراحی شده است. به نظر می رسد در صحت و سقم معرفی صورت گرفته از اعضای هیئت تحریریه تردید جدی وجود دارد. این مجله تمام ویژگی های مجلات بدون اعتبار را داراست و یکی از محبوب ترین مجلات بدون اعتبار در میان پژوهشگران ایرانی است. به عنوان نمونه در شماره ۶ این مجله در سال ۲۰۱۶ تنها از یک نویسنده ایرانی در یکی از شعب دانشگاه آزاد ۸ مقاله به چاپ رسیده است. شکل های ۲۲ و ۲۳ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله را طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۸ نشان می دهند. شکل ۲۴ نیز با فرض آن که چاپ مقاله در این مجله ۱۰۰ دلار هزینه داشته باشد، ارز خروجی از کشور را به واسطه چاپ مقاله در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی را نشان می دهد^{۳۳}. با توجه به شکل های ۲۲ و ۲۳ می توان ادعا کرد این مجله صرفاً برای پژوهشگران

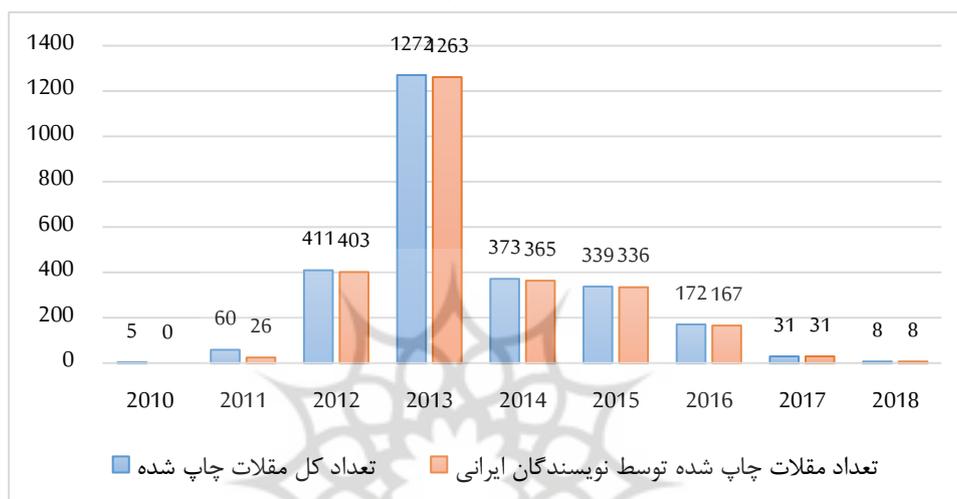
^{۳۲}. International Research Journal of Basic and Applied Sciences

^{۳۳}. به دلیل نبود اطلاعات در مورد هزینه چاپ مقاله در این مجله و عدم پاسخگویی گردانندگان آن به ایمیل های یکی از نگارندگان این مقاله، فرض شده است که با ۱۰۰ دلار بتوان در این مجله مقاله چاپ کرد که با توجه به هزینه چاپ مقاله در مجلات مشابه به نظر می رسد فرضی معقول باشد.

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../ ۴۷

ایرانی طراحی شده است. از سال ۲۰۱۲ به بعد تمام مقالات چاپ شده در این مجله توسط پژوهشگران ایرانی صورت گرفته است. در مجموع طی دوره مذکور به واسطه چاپ مقاله در این مجله حدود ۲۶۰ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

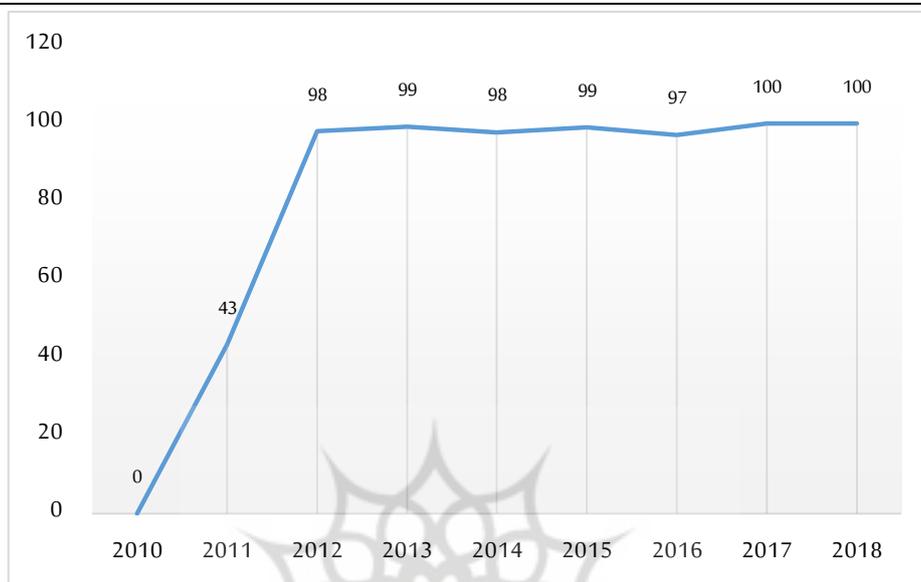
شکل ۲۲: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ شده در IRJBAS طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۸

شکل ۲۳: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در IRJBAS طی سال‌های ۲۰۱۰-۲۰۱۸ (واحد درصد)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

شکل ۲۴: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله IRJBAS طی سال های ۲۰۰۸-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

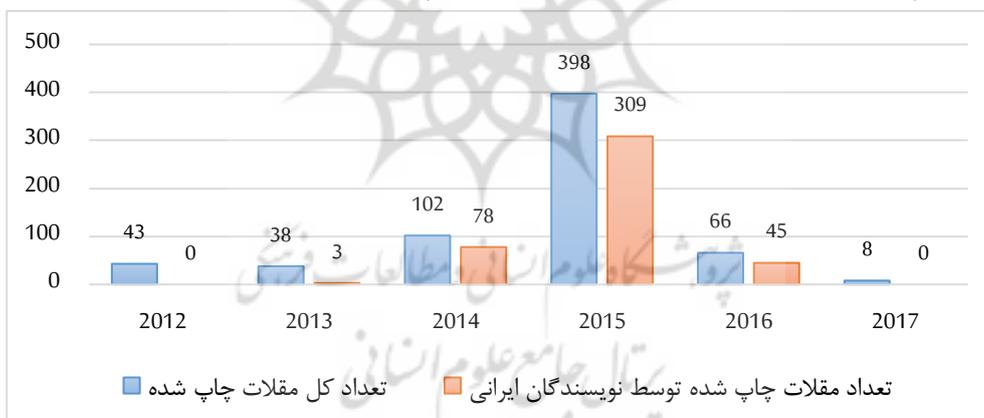
منبع: محاسبات پژوهشگر

روندها در علوم حیات^{۳۴}

این مجله بدون اعتبار از سال ۲۰۱۲ توسط یک ناشر هندی به صورت ماهانه منتشر می‌شود و بسیاری از ویژگی‌های مشترک مجلات بدون اعتبار را داراست. این مجله نیز در میان پژوهشگران ایرانی از محبوبیت بالایی برخوردار است که البته پس از قرار گرفتن در لیست سیاه دانشگاه آزاد در سال ۲۰۱۶ هم مشارکت پژوهشگران ایرانی و هم تعداد کل مقالات منتشره در آن به طور معناداری با کاهش همراه شد. بر اساس آنچه در سایت این مجله آمده است، هزینه چاپ مقاله در این مجله برای نویسندگان غیر هندی ۱۲۵ دلار است.

شکل‌های ۲۵ تا ۲۷ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی را طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۷ نشان می‌دهد. حیات این مجله عملاً با قرار گرفتن در لیست سیاه دانشگاه آزاد در سال ۲۰۱۶ مختل شده و در سال ۲۰۱۸ شاهد آن هستیم که دوره حیات آن به پایان می‌رسد. همان‌طور که از شکل‌های فوق‌الذکر پیداست، در طول عمر کوتاه این مجله و به‌ویژه طی سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶ پژوهشگران ایرانی نقش مهمی در چاپ مقاله در این مجله بی-اعتبار داشته‌اند. در مجموع به‌واسطه چاپ مقاله در این مجله طی سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۶ حدود ۵۵ هزار دلار ارز از کشور خارج شده است.

شکل ۲۵: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ‌شده در TLS طی سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۱۷

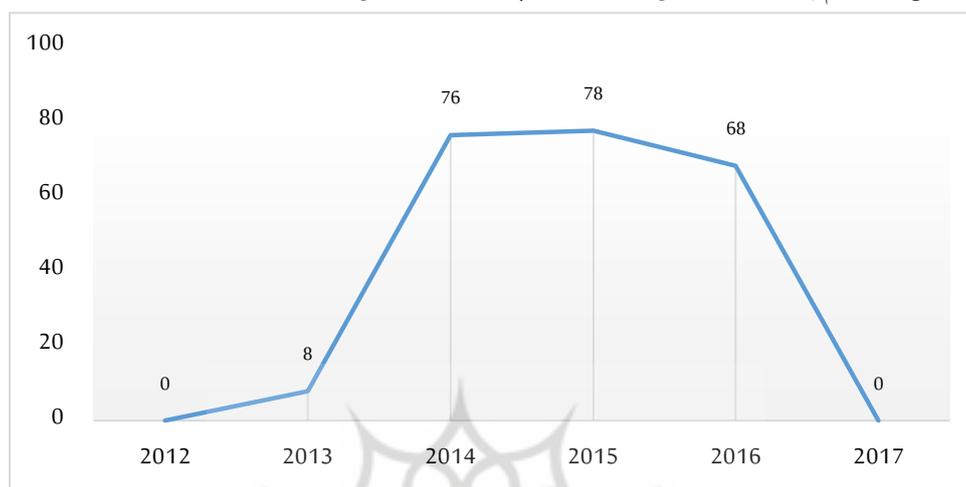

^{۳۴}. Trends in Life Sciences

۵۰ / فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران * سال دهم * شماره اول * بهار ۱۳۹۷

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

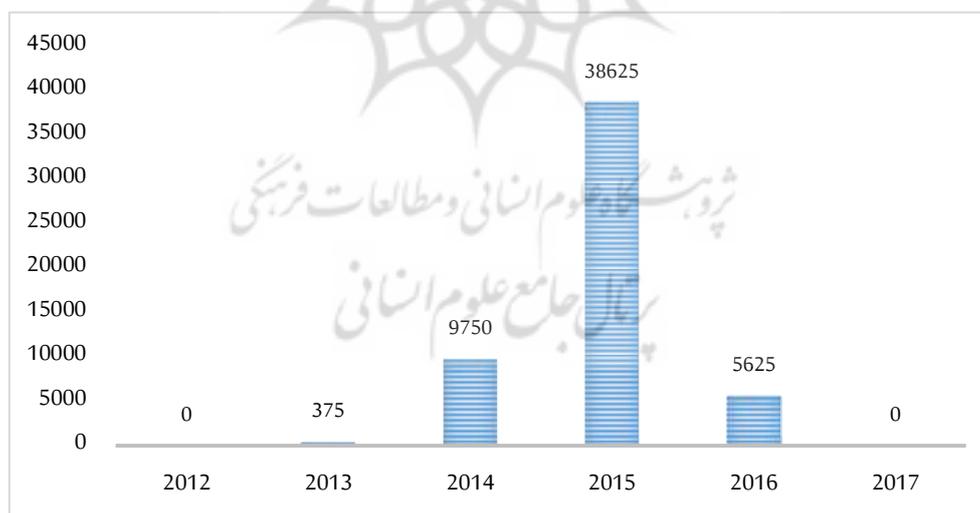
شکل ۲۶: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در TLS طی سالهای ۲۰۱۲-۲۰۱۷ (واحد درصد)

در اواخر سال ۲۰۱۶ این مجله وارد لیست سیاه دانشگاه آزاد شده است.

شکل ۲۷: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله TLS طی سالهای ۲۰۱۲-۲۰۱۷ (واحد دلار)

(آمریکا)

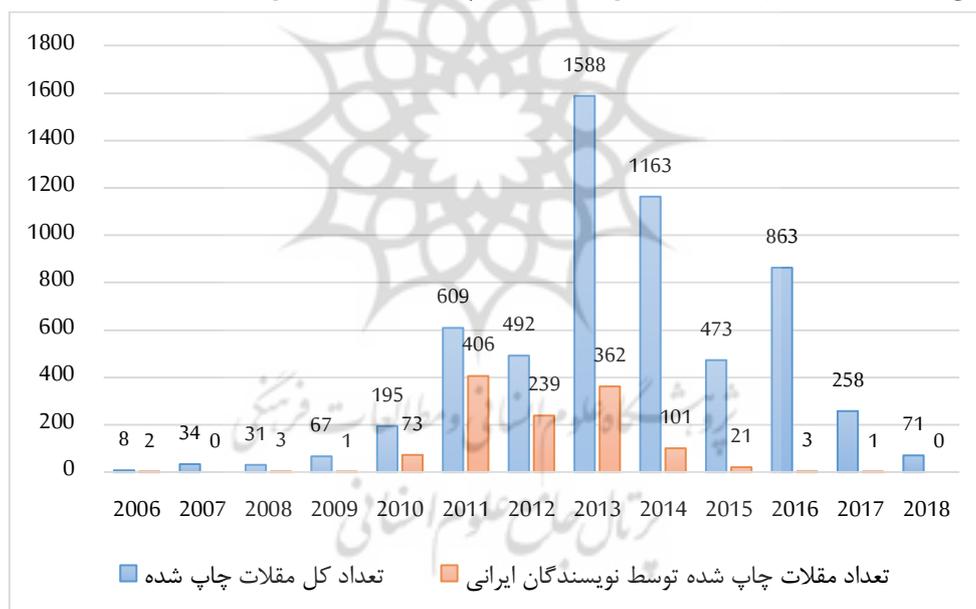

منبع: محاسبات پژوهشگر

مجله پژوهش‌های علمی خاورمیانه^{۳۵}

این مجله نیز توسط انتشارات سازمان دیجیتال بین‌المللی برای اطلاعات علمی در دویی به صورت ماهانه منتشر می‌شود. بسیاری از ویژگی‌های برشمرده شده برای مجلات بدون اعتبار برای این مجله نیز صادق است. شکل‌های ۲۸ تا ۳۰ روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجله و ارزش خروجی از کشور را نشان می‌دهند. همان‌طور که از شکل ۲۹ پیداست، طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ و قبل از این که این مجله وارد لیست سیاه وزارت علوم شود، پژوهشگران ایرانی مشارکت قابل توجهی در انتشار مقاله در این مجله داشته‌اند. به‌طور مثال در سال ۲۰۱۱ پژوهشگران ایرانی با چاپ حدود ۴۰۰ مقاله، بیش از دوسوم مقالات چاپ‌شده این مجله را به خود اختصاص داده‌اند. انتشار مقاله در این مجله طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ حدود ۱۸۲ هزار دلار ارزش از کشور خارج کرده است.

شکل ۲۸: روند مشارکت پژوهشگران ایرانی در مقالات چاپ‌شده در MEJSR طی سال‌های ۲۰۰۶-۲۰۱۸

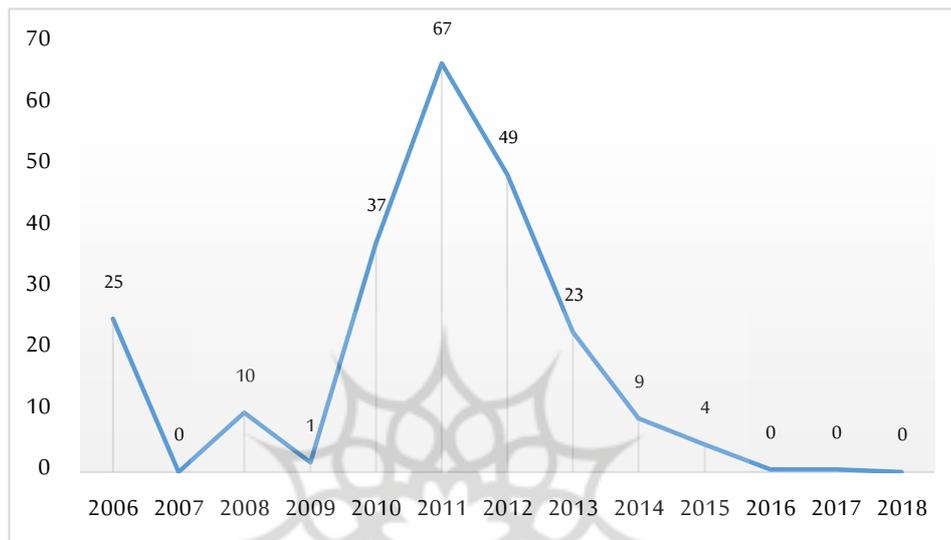

^{۳۵}. Middle Eastern Journal of Scientific Research

۵۲ / فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران * سال دهم * شماره اول * بهار ۱۳۹۷

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

شکل ۲۹: سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات چاپ شده در MEJSR طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۸ (واحد درصد)
این مجله در اواسط سال ۲۰۱۳ وارد لیست سیاه وزارت (عتف) شده است.

شکل ۳۰: میزان ارز خروجی از کشور به واسطه چاپ مقاله در مجله MEJSR طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۸ (واحد دلار آمریکا)

منبع: محاسبات پژوهشگر

از ارتقاء تا سقوط آزاد: سهم پژوهشگران ایرانی در.../۵۳

جدول ۱ خلاصه‌ای از نتایج کاوش صورت گرفته از مشارکت پژوهشگران ایرانی در ۱۰ مجله بدون اعتبار منتخب را نشان می‌دهد. همان‌طور که از این جدول پیداست، مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در این مجلات بدون اعتبار قابل توجه بوده است. در مجموع نیز فقط همین ۱۰ مجله حدود ۳ میلیون دلار ارزشی ده سال اخیر از کشور خارج کرده‌اند. نگاهی به لیست مجلات سیاه وزارت علوم حاکی از آن است که کل مبلغ ارزی خارج شده از کشور به واسطه مشارکت پژوهشگران ایرانی در چاپ مقاله در نشریات بدون اعتبار و جعلی بسیار بیش از این مقدار و رقمی قابل توجه خواهد بود.

جدول ۱: خلاصه نتایج به دست آمده از کاوش در ۱۰ مجله علمی بدون اعتبار (محاسبات پژوهشگر)

ردیف	نام مجله	بازه زمانی چاپ مقالات	تعداد کل مقالات چاپ شده	تعداد مقالات چاپ شده توسط نویسندگان ایرانی	سهم نویسندگان ایرانی (%)	ارز خروجی (دلار آمریکا)
1	Australian Journal of Basic and Applied Sciences (AJBAS)	2008-2018	7685	2862	37	858600
2	Journal of Politics and Law	2008-2018	824	293	36	120000
3	Global Journal of Health Science	2009-2018	1777	780	44	470000
4	Journal of Basic and Applied Scientific Research	2011-2018	4502	3302	73	330000
5	World Applied Sciences Journal	2006-2018	10170	2824	28	424000
6	Journal of Applied Environmental and Biological Sciences	2011-2018	2213	1208	55	120000
7	Asian Social Sciences	2008-2018	4658	208	4	125000
8	International Research Journal of Basic and Applied Sciences	2010-2018	2671	2599	97	260000
9	Trends in Life Sciences	2012-2017	655	435	66	55000
10	Middle Eastern Journal of Scientific Research	2006-2018	5852	1212	21	182000
	مجموع		41007	15723	38	2944600

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه‌گیری

چاپ مقالات علمی-پژوهشی از چنان اهمیتی نزد سیاست‌گذار آموزش عالی در ایران برخوردار است که در آئین‌نامه ارتقاء اعضای هیئت‌علمی برای این فعالیت سقف امتیاز در نظر گرفته نشده است. عدم قیمت‌گذاری (امتیاز گذاری) مناسب با مقالات چاپ‌شده در مجلات معتبر بین‌المللی و تأکید ضمنی فراوان بر چاپ مقالات در مجلات بین‌المللی در کنار عدم مکانیسم مناسب معرفی، شناخت و نظارت بر مجلات به‌اصطلاح بین‌المللی، بازار مجلات بین‌المللی جعلی، کم اعتبار و بدون اعتبار را در محافل دانشگاهی ایران گرم کرده است. علاوه بر این، تدوین آئین‌نامه‌هایی نظیر کفایت دانشجویان دکتری و الزام به چاپ مقالات بین‌المللی جهت اخذ مجوز دفاع نیز جان تازه‌ای به این بازار بخشیده است. قرار گرفتن این موارد در کنار یکدیگر زمینه آن را فراهم کرده است تا پژوهشگران ایرانی بخشی قابل‌توجه از بازار مجلات علمی بی‌اعتبار را به خود تخصیص دهند که تنها نتیجه آن خروج ارز از کشور بوده است. اکنون نگاهی به رزومه برخی از اعضای هیئت‌علمی در دانشگاه‌های ایران گواه مشارکت فعال آن‌ها در مجلات بی‌اعتبار است. هرچند در موارد بسیاری به لطف همین حضور و قبل از قرار گرفتن نام آن مجله در لیست سیاه وزارت علوم، این افراد توانسته‌اند به‌اصطلاح مراتب علمی را طی کنند. در مواردی وجود دارند که در بالاترین مرتبه علمی دانشگاهی قرار دارند و در رزومه خود بیش از ۲۰ مقاله دارند که اکنون در لیست سیاه وزارتین علوم و بهداشت و یا دانشگاه آزاد است. پر بیراه نیست اگر بگوییم که امروزه در آموزش عالی ایران با پدیده‌ای تحت عنوان "اساتید سیاه"^{۳۳} روبرو هستیم. بخش قابل‌توجهی از این پدیده مرهون آئین‌نامه ارتقاء کنونی و فرآیند ارتقاء مرتبه علمی در دانشگاه‌های ایران است.

در این مقاله با استناد به آرشیو مجلات علمی غیر معتبر و کم اعتبار نشان داده شد که پژوهشگران ایرانی سهم قابل‌توجهی در این بازار دارند. پیمایش مقالات چاپ‌شده در ۱۰ مجله غیر معتبر طی دهه اخیر حاکی از آن است که پژوهشگران ایرانی به دلیل ساختار انگیزشی ناشی از فرآیند ارتقاء مشارکتی فعال در این مجلات داشته‌اند و حتی حاضر بوده‌اند برای چاپ مقاله در این مجلات بی‌اعتبار هزینه‌ای نیز بپردازند. به‌طور متوسط از هر ۳ مقاله منتشرشده در این مجلات نامعتبر، یکی توسط پژوهشگران ایرانی چاپ‌شده است و طی بازه زمانی موردبررسی تنها همین ۱۰ مجله حدود ۳ میلیون دلار ارز از کشور خارج کرده‌اند. این امر یکی از نتایج ناخواسته^{۳۷} فرآیند ارتقاء در ایران است

^{۳۶}. Black Professors

^{۳۷}. Unintended Consequences

۵۶ / فصلنامه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران * سال دهم * شماره اول * بهار ۱۳۹۷

«ویژه نامه آیین نامه ارتقاء و ارتقای اعضای هیأت علمی در آموزش عالی ایران: مسائل، پیامدها و چالش های مرتبط»

که به صورت مشارکت فعال پژوهشگران ایرانی در مجلات نامعتبر و خروج ارز از کشور به منابه ظهور رسیده است. به نظر می رسد اصلاح فرآیند ارتقاء در دانشگاه های کشور بیش از هر زمان دیگری اجتناب ناپذیر است.

منابع

_وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آیین نامه ارتقای اعضای هیئت علمی مصوب سال های ۱۳۸۷، ۱۳۹۱، ۱۳۹۴، ۱۳۹۵

_وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، آیین نامه دوره دکتری مصوب سال ۱۳۸۹

[_http://www.ajbasweb.com/](http://www.ajbasweb.com/)

[_http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jpl](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jpl)

[_http://www.ccsenet.org/journal/index.php/gjhs](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/gjhs)

[_https://www.textroad.com/Basic/20and/20Applied/20Scientific/20Research-Scope.html](https://www.textroad.com/Basic/20and/20Applied/20Scientific/20Research-Scope.html)

[_https://idosi.org/wasj/wasj.htm](https://idosi.org/wasj/wasj.htm)

[_https://www.textroad.com/Applied/20Environmental/20and/20Biological/20Sciences.html](https://www.textroad.com/Applied/20Environmental/20and/20Biological/20Sciences.html)

[_http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ass](http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ass)

[_http://www.irjabs.com/en/](http://www.irjabs.com/en/)

[_http://www.sciencejournal.in/trends-in-life-sciences/](http://www.sciencejournal.in/trends-in-life-sciences/)

[_http://idosi.org/journal-detail/middle-east-journal-of-scientific-research--mejsr-/](http://idosi.org/journal-detail/middle-east-journal-of-scientific-research--mejsr/)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی